

หน่วยที่

๑

ภาษากับการสื่อสาร

ความหมายและความสำคัญ ของภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์เนื่องจากมนุษย์ใช้ภาษาเกือบตลอดเวลาในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มนุษย์จึงเลือกใช้ภาษาลักษณะต่าง ๆ ทั้งถ้อยคำ ตัวหนังสือ รูปภาพ หรือ ท่าทางต่าง ๆ เพื่อสื่อสารอย่างเหมาะสม

ความหมายของภาษา

ภาษาเป็นสื่อของการคิด และการติดต่อสื่อสาร ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก คำว่า “ภาษา” ที่มีใช้ในภาษาไทยจึงหมายถึง ถ้อยคำที่ใช้พูด เขียน หรือกิริยาอาการต่าง ๆ ที่ใช้สื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้จึงแบ่งภาษาออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๒ อวัจนภาษา

คือ ภาษาที่มนุษย์ใช้นอกเหนือจาก ภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ แต่มีการแสดงออกเพื่อสื่อความหมาย โดยมีระบบกฎเกณฑ์ เข้าใจกันระหว่างสองฝ่าย อาจจะเป็น การแสดงออกทางเสียง ท่าทาง หรือ สัญลักษณ์ต่าง ๆ และอาจเป็นการสื่อความหมายระหว่างมนุษย์หรือระหว่างสัตว์ก็ได้ เช่น เสียงพูดของนกแก้ว ภาษามือ ภาษาดนตรี ภาษาคอมพิวเตอร์ สัญญาณไฟ สัญญาณธง และสัญญาณแตร เป็นต้น เหล่านี้แม้จะเรียกว่าภาษา แต่ก็ไม่จัดเป็นภาษาตามหลักภาษาศาสตร์

๑ วัจนภาษา

คือ ภาษาที่ใช้ถ้อยคำโดยใช้เสียงสื่อความหมาย และนำตัวอักษรมาใช้แทนเสียงโดยมนุษย์เป็นผู้กำหนดให้เสียงหรือคำสื่อความหมายลักษณะต่างๆ อย่างมีระเบียบตามหลักการใช้ภาษา อันเกิดจากข้อตกลงของคนแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ภาษาพูดและภาษาเขียน ทำให้เกิดความแตกต่างของแต่ละภาษา

ความสำคัญของภาษา

ภาษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะภาษาเป็นสมบัติของมนุษย์ มนุษย์จึงใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ ความคิดและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในสังคม ภาษาจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

ภาษาช่วยให้บรรลุ
พันธกิจต่าง ๆ

ภาษาเป็นเครื่องมือ
ในการคิด

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้
ติดต่อสื่อสารและสื่อความคิด
ความรู้สึก ความต้องการซึ่งกัน
และกันได้

๑

๑

ภาษา มีลักษณะเป็นวัฒนธรรม

๒

๒

ภาษาเป็นสมบัติของสังคม

๓

๓

ภาษาเป็นศาสตร์และศิลป์

ความหมายและองค์ประกอบ ของการสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสาร โดยจะมีองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร กระบวนการสื่อสารจะเกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อผู้ส่งสารส่งสารลักษณะต่าง ๆ ผ่านสื่อ ไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารรู้และเข้าใจ ความหมายของสารนั้น ๆ

ทั้งนี้การสื่อสารแต่ละครั้งจะเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอ เรื่องราวอย่างหนึ่งใดอย่างหนึ่ง เช่น ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็น ในเรื่องต่าง ๆ ให้บุคคลหรือกลุ่ม บุคคลรับรู้และเข้าใจ

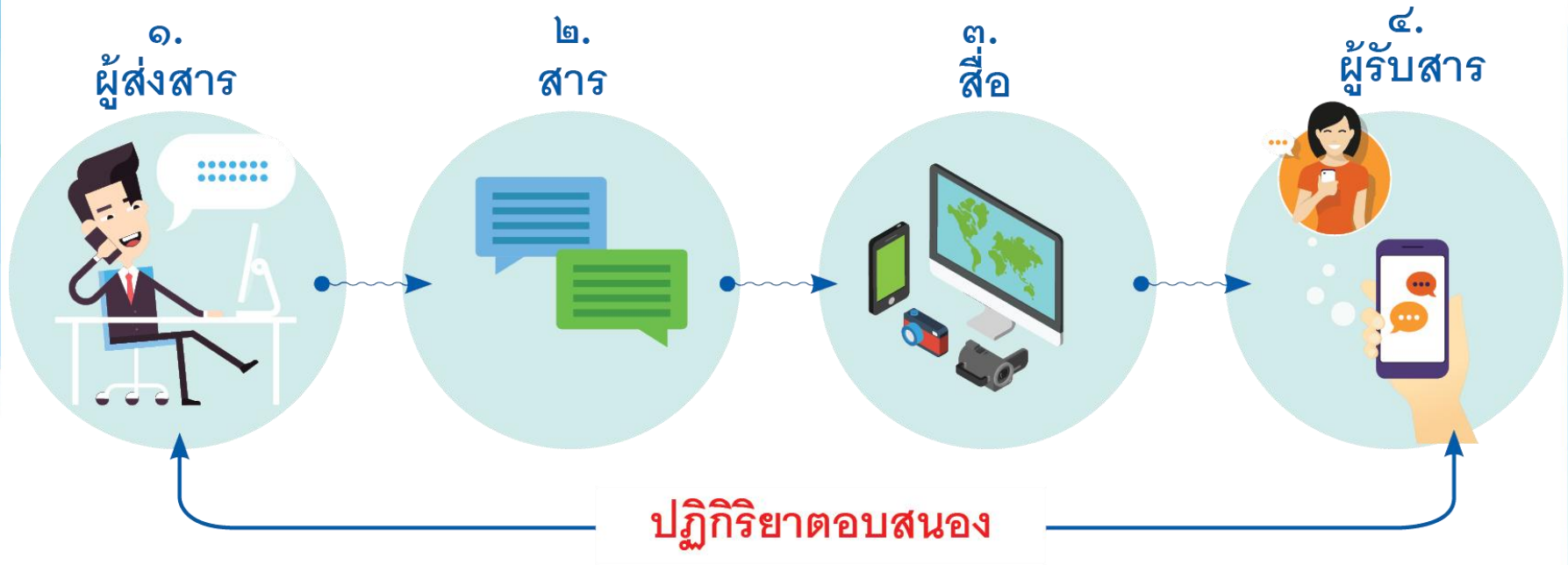

องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารแต่ละครั้งจำเป็นต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

๑

ผู้ส่งสาร

คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้สร้างข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถสื่อความหมาย และแสดงเจตนาได้ ทั้งการกล่าวการแสดงท่าถ้อยคำการเขียนตัวหนังสือ การแสดงท่าทาง หรือสัญลักษณ์ จากนั้นจะถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสาร เนื่องจากเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของการสื่อสาร

๒

ผู้ส่งสาร

คือ ข้อมูล เนื้อหาสาระ หรือใจความที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดให้ผู้รับสารรับรู้และเข้าใจสาร สามารถเป็นได้ทั้งถ้อยคำ ตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เนื้อหาของสารสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สารที่เป็นข้อเท็จจริง และสารที่เป็นข้อคิดเห็น

๓

สื่อ

คือ ตัวกลางที่ทำหน้าที่นำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร สื่อที่มนุษย์ใช้สื่อสารมีหลายประเภท เช่น สื่อบุคคล หนังสือพิมพ์ วารสาร แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเฉพาะกิจ

๔

ผู้รับสาร

คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้รับข้อมูลจากการถ่ายทอดของผู้ส่งสาร ผู้รับสารจึงเป็นดังจุดหมายของการสื่อสาร ซึ่งมีบทบาทในการรับรู้และทำความเข้าใจกับความหมายจากข้อมูลที่ได้รับ นอกจากนั้นผู้รับสารยังสามารถเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้ส่งสารได้ ในกรณีที่ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับไปยังผู้ส่งสาร

นอกจากองค์ประกอบการสื่อสาร ๔ ประการข้างต้นแล้ว ยังมีองค์ประกอบที่มักพบในการสื่อสาร คือ **ปฏิกิริยาตอบสนอง**

ปฏิกิริยาตอบสนอง คือ กระบวนการสื่อสารย้อนกลับระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ แต่ปฏิกิริยาตอบสนองจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ทราบว่าการสื่อสารสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ เนื่องจากจะทำให้ทิศทางการสื่อสารในแต่ละครั้งชัดเจนมากขึ้นว่าเป็นการสื่อสารทางเดียวหรือการสื่อสารสองทาง

สถานการณ์ตัวอย่าง

สถานการณ์ที่ ๑

นักเรียนชมตัวอย่างการซ่อมรถจักรยานยนต์

<https://www.youtube.com/watch?v=ytiKScghPUk>

สถานการณ์ที่ ๒

นักเรียนชมตัวอย่างตำรวจจราจรใช้สัญญาณมือ

<https://www.youtube.com/watch?v=6vKeIX1K2WI>

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร	สถานการณ์ที่ ๑	สถานการณ์ที่ ๒
ผู้ส่งสาร	ผู้สาธิตการซ่อม รถจักรยานยนต์	ตำรวจจราจร
สาร	เนื้อหาการอธิบาย	ความหมายของการโบกมือ
สื่อ	การสาธิต (ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง)	การโบกมือ
ผู้รับสาร	นักเรียนที่ชมตัวอย่าง	นักเรียนที่จะข้ามถนน

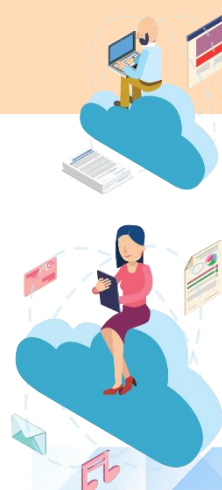
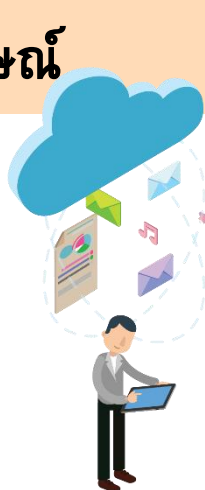

ความสัมพันธ์ของภาษา กับการสื่อสาร

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายต่างๆ เพื่อแสดงออกถึงความรู้ ความคิดทัศนคติ หรือความเชื่อต่างๆ นอกจากนี้มนุษย์ใช้การสื่อสารเป็นกระบวนการใช้ข้อมูลที่ต้องการนำเสนอ โดยมีผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งสารลักษณะต่างๆ ผ่านสื่อไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารรู้และเข้าใจความหมายของสารนั้นๆ ภาษาและการสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

ความสัมพันธ์	ภาษา	การสื่อสาร
ความหมาย	เป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมาย โดยจำแนกเป็นวัจนภาษาและอวั จนภาษา	คือ กระบวนการถ่ายทอด สารที่ประกอบด้วย ผู้ส่ง สาร สาร สื่อ และผู้รับสาร
ลักษณะ	เครื่องมือ	กระบวนการ
สิ่งที่ใช้ สื่อสาร	ถ้อยคำ ตัวอักษร และสัญลักษณ์	ข้อความ

มนุษย์นำความสัมพันธ์ของภาษาและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

มนุษย์ใช้ภาษาสื่อสารความรู้สึก
ความคิดความต้องการ

มนุษย์ใช้ภาษาสื่อสารเพื่อ
แก้ไขปัญหา และเพื่อสร้างสรรค์
สังคม

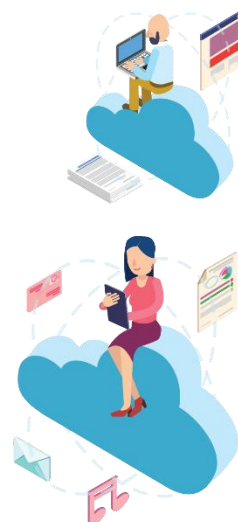
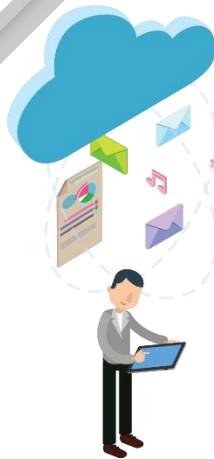
มนุษย์ใช้ภาษาในการสร้าง
สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นสื่อสร้าง
ความสุข

มนุษย์ใช้ภาษาในการ
เสริมสร้างสติปัญญา

การรับสารและการส่งสาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

องค์ประกอบ
ของการสื่อสาร

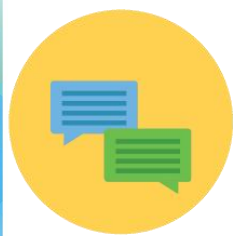
ผู้ส่งสาร

๑. ผู้ส่งสารจะต้องมีความเข้าใจเนื้อหาของสารเป็นอย่างดี
๒. ผู้ส่งสารควรเตรียมตัวและเรียบเรียงประเด็น เพื่อให้การสื่อสารราบรื่น
๓. ผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดจากการสื่อสาร ทั้งผลดีและผลเสีย
๔. ผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงบริบทและปัจจัยแวดล้อมในการสื่อสาร
๕. ผู้ส่งสารจะต้องมีจิตวิทยาในการส่งสาร โดยคำนึงถึงการรับรู้และพฤติกรรมการรับสารของผู้รับสาร
๖. ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงความสามารถในการรับรู้เนื้อหาและการใช้ภาษาของผู้รับสาร
๗. ผู้ส่งสารควรคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้รับสาร

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร

สาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. เนื้อหาของสารควรมีระดับความรู้ที่เหมาะสมกับผู้ส่งสารและผู้รับสาร
๒. เนื้อหาสาระของสารจะต้องมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร
๓. ภาษาที่ใช้ควรสอดคล้องกับลักษณะของสารและช่องทางในการสื่อสาร
๔. สารควรมีลักษณะที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร
๕. สารควรมีปริมาณที่เหมาะสมกับการสื่อสารแต่ละครั้ง คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร

สื่อ

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

๑. สื่อที่ใช้ควรมีความเหมาะสมกับลักษณะของสาร
๒. สื่อที่ใช้จะต้องส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพในการสื่อสารมากขึ้น
๓. การเลือกใช้สื่อควรคำนึงถึงบุคคล เวลา และบริบทของการสื่อสาร
๔. ในการใช้สื่อผู้ส่งสารจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการใช้สื่อนั้น ๆ

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร

สิ่งที่ควรคำนึงถึง

ผู้รับสาร

๑. ผู้รับสารจะต้องรับสารด้วยความตั้งใจและปราศจากอคติ
๒. ผู้รับสารควรเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการรับสาร ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๓. ผู้รับสารจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เพียงพอต่อการวิเคราะห์สาร
๔. ผู้รับสารจะต้องใช้วิจารณญาณและเหตุผลในการพิจารณาสาร
๕. ผู้รับสารควรสอบถามผู้ส่งสารในประเด็นที่ไม่เข้าใจ
๖. ผู้รับสารควรคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อผู้ส่งสาร

อุปสรรคในการรับสารและส่งสาร

แม้ว่าจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสื่อสาร ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลแล้วแต่ในบางครั้งอาจมีอุปสรรคบางประการที่ทำให้การสื่อสารไม่ราบรื่น และไม่บรรลุวัตถุประสงค์ โดยสามารถจำแนกอุปสรรคในการรับสารและส่งสาร ตามองค์ประกอบของการสื่อสารได้ ดังนี้

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร

ผู้ส่งสาร

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๑. ผู้ส่งสารขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสาร
๒. ผู้ส่งสารขาดความน่าเชื่อถือ
๓. ผู้ส่งสารมีอคติในการสื่อสาร
๔. ผู้ส่งสารขาดความสามารถในการสื่อสาร
๕. ผู้ส่งสารขาดความพร้อมและความเชื่อมั่นในการสื่อสาร
๖. ผู้ส่งสารมีบุคลิกภาพภายนอกและภายในไม่เหมาะสมกับการสื่อสาร

สาร

๑. สารยากและซับซ้อนมากเกินไป ทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจ
๒. สารง่ายเกินไปหรือเป็นเรื่องที่ผู้รับสารเข้าใจอยู่แล้ว ทำให้สารไม่น่าสนใจ
๓. สารมีปริมาณมากหรือน้อยเกินไป ไม่เหมาะสมกับระยะเวลาในการสื่อสาร ทำให้ผู้รับสารได้รับสารไม่ครบถ้วน
๔. สารมีเนื้อหาที่ขัดกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของคนในสังคมหรือผู้รับสาร
๕. สารขาดคุณภาพ มีข้อบกพร่องจึงทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ

องค์ประกอบ ของการสื่อสาร

สื่อ

อุปสรรคที่เกิดขึ้น

๑. สื่อไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทในการสื่อสาร
๒. สื่อบางประเภทอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้รับสารทุกเพศ ทุกวัย

ผู้รับสาร

๑. ผู้รับสารขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสารที่ได้รับ
๒. ผู้รับสารมีอคติในการรับสาร และเลือกรับสารเฉพาะที่สนใจ
๓. ผู้รับสารขาดความพร้อมบางประการ เช่น ป่วย วิตกกังวล
๔. ผู้รับสารขาดสมาธิและไม่ตั้งใจรับสาร ทำให้รับสารได้ไม่ดี
๕. ผู้รับสารคาดหวังสูงเกินไป หากไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จึงทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล